

Research Article

A Study of the Components of Revolutionary Education Underlying Islamic Civilization: a Research Based on the Content of the Statement of the Second Step of Islamic Revolution¹

Fateme Alipoor

Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University,
Bint Al-Huda Sadr Campus, Sanandaj, Iran. Alipoor.fateme97@gmail.com

Abstract

The purpose of the present study is to explain the components of revolutionary education underlying Islamic civilization with an emphasis on the Statement of the Second Step. This research is qualitative and in terms of purpose is considered explorative. The research population and domain involve the Statement of the Second Step as well as speeches of the Supreme Leader about revolutionary education and Islamic civilization. The data of research was collected using document study and note taking. Besides, content analysis has been used for the identification of the themes. For extracting the subjects, criteria, and indicators for achieving the model of revolutionary education, the text of the Statement of the Second Step as well as the speeches of the Supreme Leader were reviewed. The data was analyzed using the method of content analysis. In this procedure, the following themes were derived: 159 basic contents, 25 organizing contents for spirituality and ethics, foundations and values of the revolution, cultural components of the revolution, raising political awareness, revolutionary achievements, self-esteem, insight, idealism, knowledge, research and technology, paying attention to the promising potential of the country, development, unity of the nation, constructive monitoring, responsibility, Islamic life style as well as pervasive contents including the main axes of the revolution, causes and requirements of revolutionary training, and its obstacles.

Keywords: Revolutionary Education, Islamic Civilization, Statement of the Second Step, Āyatolāh Khāmene'ī, Content Analysis.

---

1. **Received:** 2021/12/05 ; **Accepted:** 2022/01/12

© the authors

<http://tarbiatmaaref.cfu.ac.ir/>

واکاوی مولفه‌های تربیت انقلابی زمینه‌ساز تمدن اسلامی: پژوهشی مبتنی بر تحلیل مضمون بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی^۱

فاطمه علی‌پور

استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، پردیس بنت‌الهدی صدر، سندج، ایران.
Alipoor.fatemeh97@gmail.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر تبیین مولفه‌های تربیت انقلابی زمینه‌ساز تمدن اسلامی با تأکید بر بیانیه گام دوم است. این پژوهش، کیفی و از حیث هدف اکتشافی می‌باشد. جامعه و قلمرو پژوهش مشتمل بر بیانیه گام دوم و بیانات مقام معظم رهبری راجع به تربیت انقلابی و تمدن‌سازی اسلامی است. داده‌ها با روش مطالعه اسنادی و فیش‌برداری، گردآوری شده‌اند. جهت شناسایی و کشف مضامین از روش تحلیل مضمون استفاده شده است. جهت استخراج مقوله‌ها، ملاک‌ها و نشانگرها برای دستیابی به الگوی تربیت انقلابی، متن بیانیه گام دوم و متن سخنرانی مقام معظم رهبری مورد کنکاش قرار گرفت. داده‌ها نیز با شیوه تحلیل مضمون تجزیه و تحلیل شدند. طی فرایند تحلیل مضمون، ۱۵۹ مضمون پایه، ۲۵ مضمون سازمان‌دهنده معنویت و اخلاق، مبانی و ارزش‌های انقلاب، مولفه‌های فرهنگی انقلاب، آگاهی‌بخشی سیاسی، دستاوردهای انقلاب، اعتماد به درون، بصیرت، آرمان‌خواهی، دانش، پژوهش و فن‌آوری، توجه به ظرفیت امیدبخش کشور، پیشرفت، اتحاد ملت، نظارت سازنده، مسئولیت‌پذیری و سبک زندگی اسلامی و ۳ مضمون فراگیر محورهای اساسی انقلاب، عوامل و مقتضیات تربیت انقلابی و موانع تربیت انقلابی نیز استخراج گردید.

کلیدواژه‌ها: تربیت انقلابی، تمدن اسلامی، بیانیه گام دوم، آیت‌الله خامنه‌ای، تحلیل مضمون.

۱. تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۹/۱۴؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۲۲

ارجاع به این مقاله: علی‌پور، فاطمه (۱۴۰۰). واکاوی مولفه‌های تربیت انقلابی زمینه‌ساز تمدن اسلامی: پژوهشی مبتنی بر تحلیل مضمون

بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی. پژوهش در آموزش معارف و تربیت اسلامی، ۲(۱)، ص ۶۹-۱۰۰. DOI: 10.22034/riet.2021.1994

۱. مقدمه

انقلاب اسلامی حاصل عزم، ایمان و اراده انقلابی مردم ایران است که حول محور ولایت بسیج شد و نظام و جمهوری اسلامی ایران را تشکیل داد. انقلابی که با تکیه بر اسلام ناب و تقابل با دو الگوی لیبرال-دموکراسی و سوسیال-دموکراسی راه نوینی را پیش روی بشریت قرار داد تا انسان را از سرگستگی در دورانی که نظام سلطه و استکبار جهانی تلاش وسیعی برای دور نمودن انسان‌ها از معنویت حقیقی دارد، نجات دهد. انقلاب یعنی تحول بنیادی که در آن پایه‌های غلطی برجیده شود و پایه‌های درستی به جای آن گذاشته شود و ارزش‌های غلط جای خود را به ارزش‌های صحیح بدهد و باعث سازندگی می‌شود. از سوی دیگر، انقلاب یک دوره و حرکت مستمر است، انقلاب یک چیز دفعی و آنی نیست، صدها شرط و موقعیت باید ردیف شوند و کنار هم قرار گیرند تا حادثه‌ای مثل انقلاب رخ دهد. البته این شرایط، آسان به دست نمی‌آید. از این‌رو انقلاب پدیده بسیار مغتتم و دیرپاب بوده و باید برای تحقق آن تلاش و مجاهدت دائمی انجام گیرد؛ مشروط بر این‌که روح و خواست و ضرورت انقلاب در مردم وجود داشته باشد، در آیه قرآن است: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ» (رعد، ۱۱). از این‌رو انقلاب یک امر تصادفی و اتفاقی نخواهد بود و با خیال‌بافی و ذهنیت‌گرایی تحقق نخواهد یافت، بلکه امری واقعیت‌دار است. شهید مطهری و محققان، تغییر و تحولات اجتماعی و تاریخی را جبری نمی‌دانند، بلکه آن‌ها را وابسته به تغییر نفس آدمیان دانسته‌اند (جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۷، ص ۲۴۹).

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، نظام سلطه با محوریت ایالات متحده آمریکا از همه ابزارهای خود برای غلبه بر مردم ایران استفاده نموده، که در طی چهار دهه گذشته اکثر آن‌ها با تیزهوشی رهبران جمهوری اسلامی با شکست مواجه شده است. اما دولت‌ها و در رأس آن‌ها آمریکا هیچ‌گاه نتوانسته‌اند از طمع خود نسبت به ایران اسلامی چشم‌پوشی نموده و همواره با ابزارهای مختلف تلاش خود را برای رسیدن به منافع خود در ایران ادامه داده‌اند و با پیگیری سیاست‌های مختلف همواره به دنبال ابزارهای جدید بوده‌اند. به همین جهت امام خمینی در بیانی به اهمیت تربیت نسل‌های آینده در جهت حفظ مقاصد انقلاب اشاره کرده و می‌فرماید: ما نباید قناعت به این بکنیم که در عصر خودمان جمهوری اسلامی محقق شده است. ما برای عصرهای بعد باید حالا فکری کنیم، یعنی ما همان طوری که خودمان مقاصدی داریم، و روی آن مقاصد این نهضت را کردیم، اعقاب ما هم همان مقاصد را دارند و آنها هم احتیاج دارند به اینکه اجتماع داشته باشند، بینش داشته باشند، که بتوانند این چیزی را که شماها

بدست آوردید، آنها نگهداری کنند و آن قضیه تربیت و تعلیم است که تربیت و تعلیم باید طوری باشد که مسیرش همین نهضت باشد و دنباله همین مسائلی که درست کردید، باشد (امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۸، ص ۳۶۲).

۲. بیان مسأله

مقام معظم رهبری در مقاطع گوناگون بارها بر این نکته تأکید کرده‌اند که انقلاب و حرکت انقلابی باید باقی بماند. انقلابی‌گری و تربیت انقلابی مفهوم جدیدی است که در سال‌های اخیر توسط مقام معظم رهبری مورد تأکید قرار گرفته است. تربیت نیروی انقلابی، پیشران اصلی برای رسیدن جامعه به اهداف آرمانی و ارزش‌های خود است. از آنجا که یکی از مهم‌ترین اهداف و آرمان انقلاب اسلامی تشکیل تمدن نوین اسلامی است، فراهم نمودن بستر مناسب برای تشکیل جامعه جهانی اسلامی و زمینه‌سازی ظهور حضرت حجت، نیازمند پرورش نسل انقلابی و تمدن‌ساز است، تا در سایه پرورش اسلامی جوانان بتوانیم به تحقق آرمان اصیل انقلاب اسلامی نایل آییم. با توجه به تغییر نسل‌ها و انواع تهدیداتی که از طرف دشمن متوجه هویت، مبانی و اصول انقلاب است، امروز و در آغاز گام دوم انقلاب لازم است بستر نهادینه‌سازی موتور محرکه انقلاب در اقشار مختلف، به ویژه نوجوانان و جوانان فراهم شود و الگویی کامل و جامع معرفی گردد، الگویی که متاسفانه به دلیل نفوذ الگوهای غربی و غیراسلامی در علوم انسانی مورد غفلت واقع شده است. الگوی تربیت فرد انقلابی که ادعای زمینه‌سازی تمدن اسلامی را دارد، باید مبتنی بر نظام معیار دینی باشد. به نظر می‌رسد متن بیانیه گام دوم انقلاب که مشتمل بر اندیشه‌های رهبر فرزانه انقلاب است را می‌توان به عنوان سند چشم‌انداز دقیق و مبتنی بر آرمان‌های انقلاب اسلامی دانست که با مطالعه دقیق آن، می‌توان مولفه‌های تربیت انقلابی را استخراج نمود.

با توجه مطالب بیان شده، مسئله اصلی پژوهش این است که مولفه‌های تربیت انقلابی زمینه‌ساز تمدن اسلامی مبتنی بر اندیشه رهبر معظم انقلاب اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب کدامند؟

۳. اهداف پژوهش

هدف پژوهش حاضر این است که ابتدا مولفه‌های تربیت انقلابی زمینه‌ساز تمدن اسلامی مبتنی بر اندیشه رهبر معظم انقلاب اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب استخراج و پس از آن به ارائه الگوی مفهومی پرداخته شود.

۴. روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر، کیفی و از حیث هدف، اکتشافی است. جامعه و قلمرو پژوهش مشتمل بر بیانیه گام دوم و بیانات مقام معظم رهبری راجع به انقلاب اسلامی و تمدن‌سازی اسلامی (سال ۱۳۶۰-۱۴۰۰) می‌باشد. داده‌ها با استفاده از روش مطالعه اسنادی و فیش برداری، گردآوری شده است. جهت شناسایی و کشف مضامین، روش تحلیل مضمون مورد استفاده قرار گرفت. جهت استخراج مقوله‌ها، ملاک‌ها و نشانگرها، برای دستیابی به الگوی تربیت انقلابی، متن بیانیه گام دوم و متن سخنرانی بررسی شد. در این پژوهش، کدگذاری داده‌ها با استفاده از رویکرد تحلیل مضمونی، انجام گردید. تحلیل مضمون، راهبرد تقلیل و تحلیل داده‌ها است که به کمک آن داده‌های کیفی، تقسیم‌بندی، طبقه‌بندی، تلخیص و بازسازی می‌شود. تحلیل مضمون راهبردی توصیفی است که یافتن الگوها و مفاهیم مهم را از درون مجموعه داده‌های کیفی تسهیل می‌کند (گیون، ۲۰۰۸). با استفاده از این روش سه مضمون پایه (نشان‌گرها)، سازمان‌دهنده (ملاک‌ها) و فراگیر (عوامل) (Attride-Stirling, 2001, P.295) و در نتیجه چهارچوب اولیه الگوی کیفی مؤلفه‌های تربیت انقلابی تمدن‌ساز اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم شکل گرفت.

۵. اهمیت و ضرورت

براساس بیانات مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم، انقلاب اسلامی پس از یک دوره پر افتخار چهل ساله، با پایبندی به ارزش‌های انقلابی به پیش می‌رود. ادامه این مسیر نیاز به همت، هشیاری، سرعت عمل و ابتکار جوانان دارد تا از تجربه‌های گذشته بهره‌گیرند و با نگاه و روحیه انقلابی و عمل جهادی، کارآزموده و پیرانگیزه از انقلاب حراست کنند و آن را برای تحقق آرمان بزرگش یعنی ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (عج) نزدیک نمایند. بنابراین، برای این‌که بتوان این انقلاب را با تمام دستاوردهای آن حفظ کرد و آسیب‌های فراروی آن را پشت‌سر گذاشت و از انحراف و سقوط مصون ماند و با سرعت بیشتر به سمت پیشرفت گام برداشت، باید مولفه‌ها و ابعاد تربیت انقلابی زمینه‌ساز تمدن اسلامی را شناخت. پژوهش‌هایی در زمینه مولفه‌های انقلاب انجام شده است، ولی پژوهشی که به استخراج مولفه‌های تربیت انقلابی تمدن‌ساز انقلاب مبتنی بر بیانیه گام دوم باشد، یافت نشد.

این پژوهش به کشف مولفه‌ها و شاخص‌های تربیت انقلابی منجر می‌شود که توجه به هر یک از این مولفه‌ها و مضامین می‌تواند ظرفیت‌ها و فرصت‌هایی را برای جهان اسلام و نظام انقلاب اسلامی ایجاد کند که منجر به تحقق آرمان بزرگ انقلاب که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (عج) است، شود.

۶. پیشینه پژوهش

غلامی و سعیدی شاهرودی (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان شناسایی و تبیین ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های گفتمان انقلابی‌گری از دیدگاه امامین انقلاب به سه بعد و ۱۲ مولفه دست یافتند که عبارتند از: بعد بینشی (خدامحوری، ولایت‌مداری، اسلام‌محوری، عدالت‌خواهی)، بعد گفتاری (مردم‌سالاری دینی، نفی سلطه‌گری و سلطه‌پذیری، عدالت و پیشرفت و اقتدار دفاعی و با‌دارندگی همه‌جانبه) و بعد رفتاری (دیپلماسی انقلابی، استقلال همه‌جانبه، استکبارستیزی و سبک زندگی اسلامی ایرانی).

خان احمدی (۱۳۹۹)، نیز در پژوهشی با عنوان تحلیل مضمون برکات دفاع مقدس در اندیشه امام‌خمینی، شبکه مضمین برکات دفاع مقدس را با محوریت مضامین فراگیر چهارگانه برکات بین‌المللی، برکات منطقه‌ای، برکات داخلی و جهان‌شمولی اسلام، از دیدگاه امام‌خمینی ترسیم کرد.

رکابیان و علی‌پور گنجی (۱۳۹۸)، در پژوهشی با عنوان مولفه‌های انقلابی‌گری انقلابی بودن و انقلابی ماندن در اندیشه‌های سیاسی مقام معظم رهبری، دریافتند که پایبندی به مبانی و ارزش‌های اساسی انقلاب اسلامی، هدف‌گیری مستمر آرمان‌ها و همت بلند برای رسیدن به آن‌ها، پایبندی به استقلال همه‌جانبه کشور، حساسیت در برابر دشمن و تبعیت نکردن از او و تقوای دینی و سیاسی، پنج مولفه اساسی انقلابی ماندن هستند. بنابراین، مهم‌ترین تهدید چالش و آسیب انقلاب اسلامی بعد از پیروزی انقلاب، انقلاب‌زدایی انقلابیون در شاخصه‌های مذکور می‌باشد.

جاویدی و بهروزی‌لک (۱۳۹۷)، در تحقیقی پیرامون تحلیل مضمون محتوای مردم در اندیشه سیاسی امام‌خمینی با روش کیفی تحلیل مضمون نشان دادند که در نظر امام‌خمینی ملت و مردمی که برخوردار از آگاهی سیاسی، بصیرت و بینش اجتماعی هستند، برای نظام اسلامی میزان و معیار عمل و تصمیم‌گیری است. خان‌احمدی (۱۳۹۷)، در پژوهشی با عنوان تحلیل مضمون چشم‌انداز انقلاب اسلامی در اندیشه سیاسی امام‌خمینی، با استفاده از روش تحلیل مضامین، پنج مضمون عمق‌بخشی خارجی، عمق‌بخشی داخلی، مقابله با تهدیدات سخت، مقابله با تهدیدات نیمه سخت و تهدیدات نرم را به عنوان مضامین فراگیر معرفی کردند.

سبحانی‌نژاد، نجفی و نورآبادی (۱۳۹۶) در پژوهشی دریافتند که مؤلفه‌های برنامه درسی تربیت سیاسی مورد توجه در سند تحول بنیادین شامل ابراز عشق به سرزمین، فدا کردن جان و مال فردی برای وطن، پرهیز از اخلاق سیاسی‌کاری دنیامدارانه، سعه‌صدر در برابر مخالفت‌ها، صلح‌ورزی، ظلم‌ستیزی، حرکت در راستای عدالت در روابط دولت و ملت و پایداری در نظم اجتماعی می‌باشد.

افتخاری و مهجور (۱۳۹۵)، در پژوهشی با عنوان الگوی تربیت سیاسی از دیدگاه شهید مطهری

نشان دادند که تربیت سیاسی در اسلام دارای رویکرد چندعاملی یا تعاملی است و سه پایه اصلی تربیت سیاسی در اسلام حکومت، خانواده و عالمان دینی هستند که تربیت سیاسی در تعامل این سه عامل با یکدیگر و ایفای نقش صحیح هر یک محقق خواهد شد.

حاجی‌زاده (۱۳۹۵)، در پژوهشی با عنوان الگوی انقلابی در هندسه فکری امام خمینی و امام خامنه‌ای، نشان داد که از منظر ایشان، انقلاب پدیده‌ای تاریخی نیست، بلکه مثل موجودی زنده، خلاق، پیش‌رونده و تحول‌گراست که باید در اندیشه، بیان و رفتار جمعیت انقلابی و جبهه مومن به انقلاب، سازنده و فعال نگاه داشت.

حمیدزاده، ملکی و بهشتی (۱۳۹۵)، در پژوهشی دریافتند که تصمیمات اساسی در برنامه درسی تربیت سیاسی اسلامی، باید حجت و دلایل خود را از مبانی حق، فطرت، تعقل، هدایت و رحمت اتخاذ کند.

طاهری و رجبی (۱۳۹۲) نیز در پژوهشی به تبیین مولفه‌های فرهنگی انقلاب اسلامی ایران پرداختند و مولفه‌هایی نظیر شعارهای انقلابی، نقاط عطف و اقصاء و طبقات پیش‌رو، کانون و مساجد را تبیین کردند.

مسعودیان و بهشتی (۱۳۹۲)، در پژوهشی پیرامون بررسی اهداف و اصول و روش‌های تربیت سیاسی بر مبنای نهج‌البلاغه دریافتند که مهم‌ترین اهداف تربیت سیاسی بر مبنای نهج‌البلاغه شامل رساندن انسان به آزاداندیشی، ایجاد امنیت و صلح، پرورش روح عدالت‌خواهی و توسعه آموزش و پرورش بوده و مهم‌ترین اصول تربیت سیاسی بر مبنای نهج‌البلاغه صداقت، مسئولیت سیاسی، شایسته‌سالاری، حق‌مداری، وفای به عهد، مدارا، ظلم‌ستیزی و وحدت است.

سلحشوری و همکاران (۱۳۹۱)، در پژوهشی مبانی و مؤلفه‌های تربیت سیاسی از دیدگاه امام خمینی را بررسی کردند. براساس نتایج حاصل، عمده‌ترین مبانی تربیت سیاسی از منظر امام خمینی توحیدمحوری، فطرت‌محوری، تزکیه‌محوری، اخلاق‌مداری و همچنین مؤلفه‌های تربیت سیاسی آگاهی، خودشناسی، آزادی، استقلال و عدالت هستند.

رابینسون (۱۳۹۸)، در تحقیقی که در مورد تربیت سیاسی افراد انجام داد، به این نتیجه رسید که هرچه استقلال و آزادی در نگرش و انتخاب افراد بیشتر باشد، تربیت سیاسی نیز بهتر انجام می‌شود (طباطبایی، ۱۳۹۷).

چاو^۱ (۲۰۱۷)، در پژوهشی نشان داد که تربیت سیاسی از طریق کارکرد آن در کنترل اجتماعی در زمینه کاهش حوادث، نقش تأثیرگذاری دارد.

ویژگی و تمایز اصلی پژوهش حاضر با دیگر پژوهش‌هایی که در این زمینه صورت گرفته آن است که در این تحقیق برای اولین بار به استخراج مولفه‌های تربیت انقلابی و ارائه الگوی مفهومی مبتنی بر بیانیه گام دوم پرداخته شده است.

جدول ۱- مراحل تنظیم شبکه مضمونی

بررسی اسناد و مدارک	تجزیه تحلیل و کشف متن	کدگذاری توصیفی و یافتن مضامین پایه	کدگذاری تفسیری و مضامین سازمان‌دهنده	یافتن مضمون فراگیر	ترسیم شبکه مضامین
---------------------	-----------------------	------------------------------------	--------------------------------------	--------------------	-------------------

۷. یافته‌های پژوهش

۷-۱. مرحله اول

در گام اول از تحلیل مضمونی لازم است از متن اصلی، مضمون‌های پایه‌ای استخراج شود. در اینجا متن اصلی که نقل قول‌هایی از رهبر انقلاب اسلامی است، قبلاً انتخاب شده و در قالب کدهایی سازماندهی شده‌اند. هر کدام از این نقل قول‌ها حاوی مضمونی است که با خواندن آن، متن مستقیماً به ذهن متبادر می‌گردد. این مضامین که از متن اصلی استخراج شده‌اند، مضامین پایه‌ای نامیده می‌شوند. در واقع از توصیف و تفسیر غنی و عمیق بیانات رهبری به طور کلی کد اولیه استخراج گردید.

جدول ۲- تبدیل نقل قول به مضامین پایه‌ای

مضمون پایه‌ای	نقل قول
انتخاب حکومت جمهوری اسلامی	جمهوری اسلامی یک منظومه است، یک مجموعه است، هر کدام از این جهات تضعیف بشود، کل و مجموعه تضعیف شده است.
حراست و صیانت از جمهوری اسلامی	در تمام این چهل سال، تسلیم‌ناپذیری و صیانت و پاسداری از انقلاب و عظمت و هیبت الهی آن خصوصیت شناخته شده ایران و ایرانی به شمار می‌رفته است.
ایستادگی مقابل رژیم صهیونیستی و آمریکا	امروز چالش بر سر برچیدن بساط نفوذ نامشروع آمریکا از منطقه غرب آسیا است.
ایستادگی در برابر زورگویان و گردنکشان	این انقلاب در برابر زورگویان و گردنکشان ایستاده و از مظلومان و مستضعفان دفاع کرده است.
عدم ارتباط با آمریکا	در مورد آمریکا حل هیچ مشکلی متصور نیست...
دفاع از مظلومان و مستضعفان	این انقلاب در برابر زورگویان و گردنکشان ایستاده و از مظلومان و مستضعفان دفاع کرده است.
جوانمردی و مروّت انقلابی	این جوانمردی و مروّت انقلابی، مایه سربلندی ایران و ایرانی است، و همواره چنین باد.

مضمون پایه‌ای	نقل قول
حمایت از فلسطین	امروز چالش بر سر حمایت جمهوری اسلامی از مبارزات مجاهدان فلسطینی است.
دفاع از حزب‌الله و مقاومت	امروز چالش بر سر دفاع از پرچم برافراشته حزب الله و مقاومت در سراسر این منطقه است.
مردمی بودن و توجه به مردم مشارکت اتکاء به آرای عمومی	مشارکت مردمی را در مسائل سیاسی به اوج رسانید.
طهارت اقتصادی پرهیز از لقمه حرام مبارزه با فساد رفع محرومیت‌ها تشویق به کسب ثروت حلال عدم تبعیض در توزیع منابع میدان ندادن به ویژه‌خواری عدم مدارا با فریب‌گران اقتصادی حمایت از قشرهای نیازمند	همه باید بدانند که طهارت اقتصادی شرط مشروعیت جمهوری اسلامی است. همه باید از شیطان حرص برحذر باشند و از لقمه حرام بگریزند و از خداوند در این باره کمک بخواهند و...
استقلال در تمام زمینه‌ها عدم وابستگی نفی دخالت اجانب قطع نفوذ بیگانگان تحت نظر دیگران نبودن اداره مستقل مملکت عدم وابستگی به شرق و غرب باور به خاستگاه توحیدی آزادی رهایی از عبودیت غیرخدا رهایی از هواهای نفسانی عدم تقلید در اندیشه‌ورزی انتقادپذیری	استقلال و آزادی: استقلال ملی به معنی آزادی ملت و حکومت از تحمیل و زورگویی قدرت‌های سلطه‌گر جهان است و...
تأکید بر اقتصاد مستقل کشور تولید انبوه توزیع عدالت‌محور عدم اسراف مدیریت خردمندانه اصلاح مشکل درونی در برابر تحریم نگاه به داخل و ظرفیت داخلی توجه به ظرفیت نیروی انسانی بودجه‌بندی سالم و متوازن رعایت اولویت‌ها حذف هزینه‌های زائد اقتصاد مقاومتی نشاط کاری و احساس مسئولیت درون‌زایی اقتصاد کشور مولد شدن اقتصاد دانش‌بنیان شدن اقتصاد مردمی کردن اقتصاد پرورش جوان دانا و مؤمن مشکلات اقتصادی صرفاً ناشی از تحریم نیست	تأکید بر تقویت اقتصاد مستقل کشور که مبتنی بر تولید انبوه و باکیفیت، و توزیع عدالت‌محور، و مصرف به‌اندازه و بی‌اسراف، و مناسبات مدیریتی خردمندانه است.

مضمون پایه‌ای	نقل قول
توحیدمحوری توکل بر خدا برجسته کردن ارزش‌های معنوی رعایت فضیلت‌های اخلاقی جهاد جهت رشد وجدان اخلاقی عدم استفاده از قوه قاهره مبارزه با کانون‌های ضد معنویت و اخلاق مراقبت از ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته دشمنان	معنویت به معنی برجسته کردن ارزش‌های معنوی از قبیل: اخلاص، ایثار،... و اخلاق به معنی رعایت فضیلت‌هایی چون خیرخواهی و... است. ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته و فراگیر، امکان بسیار خطرناکی در اختیار کانون‌های ضد معنویت و ضد اخلاق نهاده است و... .
پذیرش ولی فقیه	مسئله ولایت هم پابندی به همین مجموعه است؛ چه ولایت معصومین(ع)، چه ولایت فقیه که دنباله ولایت معصومین و ادامه او هست (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸/۰۷/۰۲).
اندیشه‌های بزرگ امام خمینی اندیشه‌های مقام معظم رهبری	ترکیب جمهوریت و اسلامیت و ابزارهای تشکیل و پیشرفت آن، جز با هدایت الهی و قلب نورانی و اندیشه‌ی بزرگ امام خمینی، به دست نیامد.
دفاع مقدس، سپاه، بسیج شعارهای انقلاب اسلامی کانون‌های اصلی انقلاب نهادهای انقلاب	مجاهدتهای جوانان در میدان‌های سخت از جمله دفاع مقدس، با ذکر و دعا و روحیه برادری و ایثار همراه شد و ماجراهای صدر اسلام را زنده و نمایان در برابر چشم همه نهاد. مساجد و فضاهای دینی رونقی بی‌سابقه گرفت. صف نوبت برای اردوهای جهادی و جهاد سازندگی و بسیج سازندگی از هزاران جوان داوطلب و فداکار آکنده شد.
نمادهای انقلاب نقاط عطف زمانی نقطه آغاز و عزیمت انقلاب	بدانید که اگر بی‌توجهی به شعارهای انقلاب و غفلت از جریان انقلابی در برهه‌هایی از تاریخ چهل ساله نمی‌بود، انقلاب، مسیر رسیدن به آرمان‌های بزرگ، بسی جلوتر بود.
خودشناسی	آنچه در گام دوم انقلاب باید اتفاق بیافتد، اولاً شناختن و جدی گرفتن داشته‌های خود است، داشته‌های خودمان را بایستی بشناسیم.
شناخت قدرت‌های بزرگ	حساس در مقابل حرکات دشمن. دشمن را بشناسیم...
شناخت موقعیت کنونی خود داشتن بینش تاریخی از حوادث تاریخ	... ما بدانیم که الان در کجا قرار داریم؛ ما کجا هستیم، دشمن کجا هست... (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷/۱۲/۲۳)
ایستادگی در برابر زورگویان تسلیم‌ناپذیری و صیانت از انقلاب	تسلیم‌ناپذیری و صیانت و پاسداری از انقلاب و عظمت و... خصوصیت شناخته شده‌ی ایران و ایرانی به ویژه جوانان این مرز و بوم به‌شمار می‌رفته است.
مردم‌سالاری دینی	یکی دیگر از مبانی، محور بودن مردم است (بیانات رهبری، ۱۳۹۵/۰۳/۱۴).

مضمون پایه‌ای	نقل قول
پیشرفت در علم	محصول تلاش چهل‌ساله، اکنون برابر چشم ما است: کشور و ملتی مستقل، آزاد، مقتدر، با عزت، متدین، پیشرفته در علم، انباشته از تجربه‌هایی گران‌بها، مطمئن و امیدوار، دارای تأثیر اساسی در منطقه و دارای منطق قوی در مسائل جهانی، رکورددار در شتاب پیشرفت‌های علمی
حضور ایران در مرزهای رژیم صهیونیستی برچیدن بساط نفوذ نامشروع آمریکا حمایت از مبارزات مجاهدان دفاع از حزب الله و مقاومت	... امروز چالش بر سر حضور ایران مقتدر در مرزهای رژیم صهیونیستی و برچیدن بساط نفوذ نامشروع آمریکا از منطقه‌ی غرب آسیا و حمایت از مبارزات مجاهدان... در سراسر این منطقه است.
ایمان به توانمندی خود اتکاء به توانایی داخلی انتقال روحیه ما می‌توانیم	عنصر اراده ملی را که جان‌مایه پیشرفت همه‌جانبه و حقیقی است، در کانون مدیریت کشور وارد کرد، آنگاه جوانان را میدان‌دار اصلی حوادث و وارد عرصه مدیریت کرد...
عدم اعتماد به شرق و غرب	سردمداران نظام سلطه نگرانند؛ پیشنهادهای آنها عموماً شامل فریب و خدعه و دروغ است.
فهم صلاح و فساد خود نگریستن با چشمانی باز به دشمنان پاسخ به فتنه‌ها بی‌اعتنایی به توطئه‌های دشمنان	اولین اثر آگاهی و بصیرت مردم این است که امنیت جامعه و نظام سیاسی حفظ شده و آرامش و نظم حکم‌فرما خواهد شد...
آسیب‌ناپذیری پرهیز از تفرقه هوشمندی و زمانشناسی	چنین مردم با بصیرتی همیشه پشتیبان دولت، مجلس و دیگر ارگان‌های نظام سیاسی است و با هوشیاری و بیداری خود از تفرقه‌ها به کلی پرهیز می‌کند (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸/۳/۲۶).
استکبارستیزی	ملتهای ما؛ باید بایستند و در برابر زورگویی و دخالت و شرارت قدرتهای غربی مقاومت کنند.
مقابله با فتنه‌های داخلی عدم اعتماد به دشمن ترسیدن از دشمن	آفت‌ها را بشناسیم، فسادها را بشناسیم، راه‌های رخنه‌ی دشمن را بشناسیم... آنها (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸/۰۱/۰۱). رهزنان فکر و عقیده و آگاهی بسیارند؛ حقیقت را از دشمن و پیاده‌نظامش نمی‌توان شنید.
امید خوشبینانه به آینده دوری از امید کاذب و فریبنده دوری از نومییدی بی‌جا شکستن محاصره تبلیغاتی دشمن دانستن قدر خود خیز برداشتن به سوی آینده حماسه‌آفرینی	اما پیش از همه چیز، نخستین توصیه‌ی من امید و نگاه خوش‌بینانه به آینده است...

مضمون پایه‌ای	نقل قول
شناخت گذشته ایجاد تمدن نوین اسلامی تحقق عدالت اجتماعی آمدگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواحنا فداه)	عزیزان! نادانسته‌ها را جز با تجربه‌ی خود یا گوش سپردن به تجربه‌ی دیگران نمی‌توان دانست. ... شما باید که باید انقلاب را هرچه بیشتر به آرمان بزرگش که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمدگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواحنا فداه) است، نزدیک کنید.
عدم سوءاستفاده از دانش	ما به سوءاستفاده از دانش مانند آنچه غرب کرد، توصیه نمی‌کنیم.
دستیابی به قلّه‌های علمی عبور از مرزهای کنونی دانش انقلاب علمی جهاد علمی	ما هنوز از قلّه‌های دانش جهان بسیار عقبیم؛ باید به قلّه‌ها دست یابیم. باید از مرزهای کنونی دانش در مهم‌ترین رشته‌ها عبور کنیم. به پاخیزید و دشمن بدخواه و کینه‌توز را که از جهاد علمی شما به شدت بیمناک است، ناکام سازید.
فعال کردن ظرفیت‌های مادی اعتماد به نفس کشور استفاده از ظرفیت‌های دست‌نخورده جهش درآمدهای ملی توجه به ذخایر معدنی ارتقاء تولید ملی	... دهه دوم چشم‌انداز، باید زمان تمرکز بر بهره‌برداری از دستاوردهای گذشته و نیز ظرفیت‌های استفاده نشده باشد و پیشرفت کشور از جمله در بخش تولید و اقتصاد ملی ارتقاء یابد.
پذیرش مسئولیت‌های سنگین	مدیران جوان، کارگزاران جوان... در همه میدان‌های سیاسی و اقتصادی و... باید شانه‌های خود را به زیر بار مسئولیت دهند.
مدیریت جهادی اصل ما می‌توانیم	مدیریت‌های جهادی الهام گرفته از ایمان اسلامی و اعتقاد به اصل ما می‌توانیم
فعال کردن ظرفیت‌های طبیعی و انسانی	همت‌های بلند و انگیزه‌های جوان و انقلابی، خواهند توانست آنها را فعال و در پیشرفت مادی و معنوی کشور به معنی واقعی جهش ایجاد کنند.
توجه به پیشرفت کشور	دانش، آشکارترین وسیله عزت و قدرت یک کشور است. روی دیگر دانایی، توانایی است.
استخدام افراد و مدیران انقلابی متعهد	بی‌شک شما جوانان مؤمن و پُر تلاش خواهید توانست این عیب بزرگ را برطرف کنید.
مبارزه با باورهای تفرقه‌انگیز دوری از نفاق	اگر کشور بخواهد... پیشرفت بکند، به محیط آرام و بی‌تشنج احتیاج دارد (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۹/۰۸/۲۴)
جهاد و مبارزه با دشمنان	ما وظایفی داریم؛ از جمله این وظایف، همین تواضع به حق و به صبر، و شناخت دشمن و ایستادگی در مقابل دشمن است (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۹/۱۲/۲۱)
نظارت امر به معروف و نهی از منکر نظارت بر اسلامی بودن نظام سیاسی نظارت بر انتخابات نظارت کار اصناف و احزاب نظارت مردم بر خود	حق نظارت، خواستن و پیگیری کردن، جزو شروط لازم مردم در نظام سیاسی مطلوب است (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۵/۰۸/۲۰). نظارت می‌تواند در قالب امر به معروف و نهی از منکر صورت گیرد.

مضمون پایه‌ای	نقل قول
پرهیز از انزواطلبی برنامه‌ریزی برای مسئولیت‌های سنگین	باید شانه‌های خود را به زیر بار مسئولیت دهند، از تجربه‌ها و عبرت‌های گذشته بهره گیرند.
ترویج سبک زندگی اسلامی دوری از سبک زندگی غربی	تلاش غرب در ترویج سبک زندگی غربی در ایران، زبان‌های بی‌جبران اخلاقی و اقتصادی و دینی و سیاسی به کشور و ملت ما زده است؛ مقابله با آن، جهادی همه‌جانبه و هوشمندانه می‌طلبد.
روح سکولاریسم	آن کسانی که سعی کردند نگاه سکولار به اسلام داشته باشند، جوابشان مسئله غدیر است. (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳/۰۷/۲۱)
تضعیف روحیه انقلابی	یک دوره‌ای بر ما گذشت که اسم انقلاب و انقلابی‌گری و اینها به انزوا افتاده بود،... (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۰۶/۲)
روحیه اشرافی‌گری	اشرافی‌گری و گرایش به اشرافی‌گری، یک ضد ارزش در انقلاب بود. (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۷/۰۹/۲۴)
تفرقه و اختلاف خبرهای دروغ و مایوس‌سازی عدم باور به قابلیت‌های تفکر انقلابی تهاجم فرهنگی جنگ نرم اسلام‌ستیزی تضعیف انقلابیون تحریف ریشه‌های انقلاب	سیاست تبلیغی و رسانه‌های دشمن و فعال‌ترین برنامه‌های آن، مایوس‌سازی مردم و حتی مسئولان و مدیران ما از آینده است. اهم فعالیت استکبار جهانی برای از بین بردن روحیه انقلابی‌گری، جنگ نرم است. (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸/۷/۲)

۷-۲. مرحله دوم

در این مرحله مقوله‌هایی که بار معنایی مشابهی داشت و مفهومی یکسان را به ذهن متبادر می‌کرد، ذیل یک مقوله انتزاعی و کلی‌تر قرار گرفت. به عبارت دیگر، با دسته‌بندی، ترکیب و تلخیص مضمون‌های پایه، تعدادی مضمون سازمان‌دهنده که می‌توانست گویای ویژگی‌های گروهی بخشی از مضمون‌های پایه باشد، ظهور یافت. جدول ۳ مضمون‌های سازمان‌دهنده به همراه مضمون‌های پایه‌ای که این مضمون‌ها را متبلور کرد را در قالب ۱۵۹ مضمون پایه و ۲۵ مضمون سازمان‌دهنده نشان می‌دهد.

جدول ۳- تبدیل مضامین پایه‌ای
به مضامین سازمان‌دهنده

مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده
انتخاب حکومت جمهوری اسلامی حراست و صیانت از جمهوری اسلامی	اسلام ناب
ایستادگی مقابل رژیم صهیونیستی و آمریکا ایستادگی در برابر زورگویان عدم ارتباط با آمریکا	استکبارستیزی
دفاع از مظلومان و مستضعفان جوانمردی و مروت انقلابی حمایت از مجاهدان فلسطینی دفاع از حزب‌الله و مقاومت	حمایت از مظلومان
مردمی بودن مشارکت اتکاء به آرای عمومی	مردم‌سالاری
طهارت اقتصادی عدم حرص‌ورزی پرهیز از لقمه حرام مبارزه با فساد ایمان و جهادگری رفع محرومیت‌ها رفع شکاف‌های طبقاتی کسب ثروت حلال عدم تبعیض در توزیع میدان ندادن به ویژه‌خواری عدم مدارا با فریب‌گران اقتصادی حمایت از نیازمند	عدالت‌طلبی
استقلال در تمام زمینه‌ها عدم وابستگی نفی دخالت اجانب قطع نفوذ بیگانگان تحت نظر دیگران نبودن اداره مستقل مملکت عدم وابستگی به شرق و غرب	استقلال

مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده
<p>باور به خاستگاه توحیدی آزادی رهایی از عبودیت غیر خدا رهایی از هواهای نفسانی عدم تقلید در اندیشه‌ورزی انتقادپذیری</p>	<p>آزادی</p>
<p>تقویت اقتصاد مستقل کشور اقتصاد مبتنی بر تولید انبوه توزیع عدالت محور عدم اسراف مدیریت خردمندانه اصلاح مشکل درونی در برابر تحریم نگاه به ظرفیت داخلی استفاده از ظرفیت نیروی انسانی بودجه‌بندی سالم و متوازن رعایت اولویت‌ها حذف هزینه‌های زائد اقتصاد مقاومتی نشاط‌کاری و احساس مسئولیت درون‌زایی اقتصاد کشور مولد شدن اقتصاد دانش بنیان شدن اقتصاد مردمی کردن اقتصاد پرورش جوان دانا و مؤمن مشکلات اقتصادی صرفاً ناشی از تحریم نیست</p>	<p>اقتصاد</p>
<p>توحیدمحوری توکل بر خدا برجسته کردن ارزش‌های معنوی رعایت فضیلت‌ها جهاد جهت رشد وجدان اخلاقی عدم استفاده از قوه قاهره مبارزه با کانون‌های ضد معنویت و اخلاق مراقبت از ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته دشمنان</p>	<p>معنویت و اخلاق</p>
<p>پذیرش ولی فقیه اندیشه‌های بزرگ امام خمینی اندیشه‌های مقام معظم رهبری دفاع مقدس، سپاه، بسیج شعارهای انقلاب اسلامی</p>	<p>پایبندی به مبانی، اصول و ارزش‌های انقلاب</p>

مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده
<p>کانون‌های اصلی انقلاب</p> <p>نهادهای انقلاب</p> <p>نمادهای انقلاب</p> <p>توجه به نقاط عطف زمانی</p> <p>توجه به نقطه آغاز و عزیمت انقلاب</p>	<p>شناخت مولفه‌های فرهنگی انقلاب</p>
<p>خودشناسی</p> <p>شناخت قدرت‌های بزرگ</p> <p>آگاهی و شناخت موقعیت کنونی</p> <p>داشتن بیش از تاریخی از حوادث تاریخ</p>	<p>آگاهی بخشی سیاسی</p>
<p>ایستادگی در برابر مستکبران جهان</p> <p>صیانت و پاسداری از انقلاب</p> <p>مردم‌سالاری</p> <p>پیشرفت در علم</p> <p>حضور ایران در مرزهای رژیم صهیونیستی</p> <p>برچیدن بساط نفوذ نامشروع آمریکا</p> <p>حمایت از فلسطین</p> <p>دفاع از حزب‌الله و مقاومت</p>	<p>دستاوردهای انقلاب</p>
<p>خودباوری</p> <p>اتکاء به توانایی داخلی</p> <p>روحیه ما می‌توانیم</p> <p>عدم اعتماد به آمریکا</p>	<p>اعتماد به درون</p>
<p>فهم صلاح و فساد خود</p> <p>نگریستن با چشمانی باز به دشمنان</p> <p>شناخت توطئه‌های دشمنان</p> <p>پاسخ به فتنه‌ها</p> <p>آسیب‌ناپذیری</p> <p>پرهیز از تفرقه</p> <p>هوشمندی و زمان‌شناسی</p> <p>استکبارستیزی</p> <p>مقابله با فتنه‌های داخلی</p> <p>عدم اعتماد به دشمن</p> <p>نترسیدن از دشمن</p>	<p>بصیرت</p>

مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده
<p>امید به آینده</p> <p>امید صادق و متکی به واقعیت‌های عینی</p> <p>دوری از امید کاذب و فریبنده</p> <p>دوری از نومیدی بی‌جا</p> <p>شکستن محاصره تبلیغاتی دشمن</p> <p>دانستن قدر خود</p> <p>خیز برداشتن به سوی آینده</p> <p>حماسه‌آفرینی شناخت گذشته</p> <p>ایجاد تمدن نوین اسلامی</p> <p>تحقق عدالت اجتماعی</p> <p>آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (عج)</p>	<p>امیدواری به آینده و آرمان خواهی</p>
<p>کمک به تولید و نشر علم</p> <p>روحیه خلاقیت، نوآوری، خردورزی</p> <p>تقویت روحیه تعاون و مشارکت</p> <p>عدم سوءاستفاده از دانش</p> <p>دستیابی به قلّه‌های علمی</p> <p>عبور از مرزهای کنونی دانش</p> <p>انقلاب علمی</p> <p>جهاد علمی</p>	<p>مجهز شدن به دانش، پژوهش و فن‌آوری</p>
<p>فعال کردن ظرفیت‌های مادی</p> <p>کمک به بی‌نیازی کشور</p> <p>اعتماد به نفس کشور</p> <p>توجه به ذخایر معدنی</p> <p>استفاده از ظرفیت‌های دست‌نخورده</p> <p>ارتقا تولید ملی</p>	<p>توجه به ظرفیت امیدبخش کشور</p>
<p>پذیرش مسئولیت‌های سنگین</p> <p>مدیریت جهادی</p> <p>فعال کردن ظرفیت‌های طبیعی و انسانی</p> <p>توجه به پیشرفت کشور</p> <p>استخدام افراد و مدیران انقلابی متعهد</p>	<p>پیشرفت</p>
<p>تاکید بر مشترکات مسلمانان</p> <p>مبارزه با باورهای تفرقه‌انگیز</p> <p>جهاد و مبارزه با دشمنان</p> <p>دوری از نفاق</p> <p>تحکیم اخوت اسلامی</p>	<p>اتحاد ملت</p>

مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده
نظارت امر به معروف و نهی از منکر نظارت بر اسلامی بودن نظام سیاسی نظارت بر مسئولان نظارت بر روند انتخابات نظارت بر کار اصناف نظارت مردم بر خود	نظارت سازنده
پرهیز از انزوایی برنامه‌ریزی برای مسئولیت‌های سنگین	مسئولیت‌پذیری
ترویج سبک زندگی اسلامی دوری از سبک زندگی غربی	سبک زندگی اسلامی
سکولاریسم تضعیف روحیه انقلابی ایجاد روحیه اشرافی‌گری تفرقه و اختلاف خبرهای دروغ و مایوس‌سازی عدم باور به قابلیت‌های تفکر انقلابی	موانع داخلی
تهاجم فرهنگی جنگ نرم اسلام‌ستیزی تضعیف انقلابیون تحریف ریشه‌های انقلاب	موانع خارجی

۷-۳. مرحله سوم

در این مرحله از تحلیل، مضمونی با سازماندهی مجدد مضامین، مضامین انتزاعی‌تری استخراج شد که ما را به مضمون‌های اصلی‌تر، فراگیرتر و مرکزی‌تر رهنمون ساخت. یعنی با بررسی و تحلیل مضامین مرتبط با تربیت انقلابی، سه مضمون فراگیر به دست آمد که عبارت است از:

- ♦ محورهای اساسی انقلاب
- ♦ مقتضیات تربیت انقلابی
- ♦ موانع تربیت انقلابی.

جدول ۴- تبدیل مضامین سازمان‌دهنده به مضامین فراگیر

مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
اسلام ناب	محورهای اساسی انقلاب
استکبارستیزی	
حمایت از مظلومان	
مردم‌سالاری	
عدالت‌طلبی	
استقلال	
آزادی	
اقتصاد	
معنویت و اخلاق	مقتضیات تربیت انقلابی
پابندی به مبانی و ارزش‌های انقلاب	
شناخت مولفه‌های فرهنگی انقلاب	
آگاهی‌بخشی سیاسی	
دستاوردهای انقلاب	
اعتماد به درون	
بصیرت	
امیدواری به آینده و آرمان‌خواهی	
مجهز شدن به دانش، پژوهش و فن‌آوری	
توجه به ظرفیت امیدبخش کشور	
پیشرفت	
اتحاد ملت	
نظارت سازنده	
مسئولیت‌پذیری	
سبک زندگی اسلامی	
موانع داخلی	موانع تربیت انقلابی
موانع خارجی	

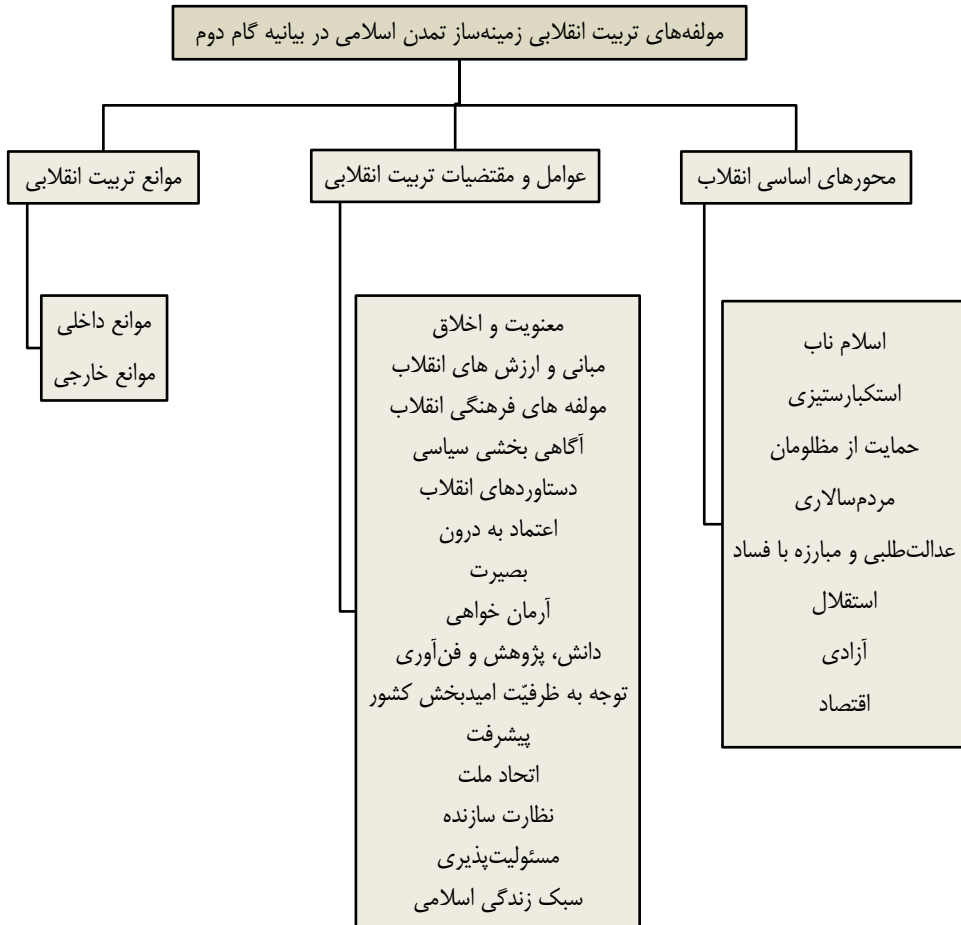
در گام پایانی، خبرگان وضعیت هر مضمون را بر اساس پرسشنامه با طیف چهار قسمتی لیکرتی تعیین نمودند که نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق فرمول CVI به شرح جدول شماره ۵، درآمد.

جدول ۵- CVI مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر

CVI	CVI	مضامین فراگیر	CVI	فراوانی	مضامین سازمان‌دهنده
۰/۸۵	۰/۸۶	محورهای اساسی انقلاب	۰/۹	۱۰	اسلام ناب
			۰/۹	۱۰	استکبارستیزی
			۰/۸	۱۰	حمایت از مظلومان
			۰/۹	۱۰	مردم‌سالاری
			۰/۹	۱۰	عدالت‌طلبی
			۰/۸	۱۰	استقلال
			۰/۸	۱۰	آزادی
			۰/۸	۱۰	اقتصاد
	۰/۸۴	عوامل و مقتضیات تربیت انقلابی	۰/۹	۱۰	معنویت و اخلاق
			۰/۹	۱۰	پایبندی به مبانی ارزش‌های انقلاب
			۰/۹	۱۰	شناخت مولفه‌های فرهنگی انقلاب
			۰/۹	۱۰	آگاهی‌بخشی سیاسی
			۰/۹	۱۰	دستاوردهای انقلاب
			۰/۸	۱۰	اعتماد به درون
			۰/۹	۱۰	بصیرت
			۰/۸	۱۰	امیدواری به آینده و آرمان‌خواهی
			۰/۸	۱۰	مجهز شدن به دانش، پژوهش و فن‌آوری
			۰/۸	۱۰	توجه به ظرفیت امیدبخش کشور
			۰/۸	۱۰	پیشرفت
			۰/۹	۱۰	اتحاد ملت
			۰/۹	۱۰	نظارت سازنده
			۰/۸	۱۰	مسئولیت‌پذیری
	۰/۸	۱۰	سبک زندگی اسلامی		
	۰/۸۵	موانع تربیت انقلابی	۰/۹	۱۰	موانع داخلی
			۰/۸	۱۰	موانع خارجی

ارقام مندرج در جدول شمار ۵، پیرامون مضامین ۲۵ گانه سازمان‌دهنده بین ۰/۸ تا ۰/۹، برای مضامین فراگیر بین ۰/۸۴ تا ۰/۸۶ و برای مضمون کل ۰/۸۵ تعیین گردید. با توجه به اینکه حداقل ضریب قابل قبول ۰/۷۹ است، ضریب محتوای CVI ۰/۸۵ می‌باشد که نشان‌دهنده روایی بالا و قابل

قبول است. برای پایایی نیز با استفاده از روش کنترل، محقق متن بیانیه و سخنرانی‌ها را چندین مرتبه مرور نموده تا بتواند مضامین را احصاء نماید. بر اساس فرایند صورت گرفته، شبکه مضمون پژوهش به شرح زیر ترسیم گردید:

شکل ۱- شبکه مضمونی مولفه‌های تربیت انقلابی زمینه‌ساز تمدن نوین اسلامی در بیانیه گام دوم

بنابراین، مضامین فراگیر تربیت انقلابی در بیانیه گام دوم انقلاب و اندیشه مقام معظم رهبری در چهار بخش قابل تبیین می‌باشد. در بخش نخست، محورهای اساسی انقلاب است که شامل مولفه‌هایی چون اسلام ناب، استکبارستیزی، حمایت از مظلومان، مردم‌سالاری، عدالت‌طلبی و مبارزه

با فساد، استقلال، آزادی و اقتصاد می‌باشد. در بخش دوم، عوامل انقلابی‌گری است که با مولفه‌هایی چون معنویت و اخلاق، مبانی و ارزش‌های انقلاب، مولفه‌های فرهنگی انقلاب، آگاهی‌بخشی سیاسی، دستاوردهای انقلاب، اعتماد به درون، بصیرت، آرمان‌خواهی، دانش، پژوهش و فن‌آوری، توجه به ظرفیت امیدبخش کشور، پیشرفت، اتحاد ملت، نظارت سازنده، مسئولیت‌پذیری و سبک زندگی اسلامی قابل تبیین است. موانع انقلابی‌گری سومین بخش از نتایج پژوهش است که موانع داخلی و موانع خارجی دو مولفه اصلی آن است. در بخش چهارم نیز به ارائه شبکه مضمونی مولفه‌های تربیت انقلابی زمینه‌ساز تمدن نوین اسلامی پرداخته شد که در شکل ۱ نمایش داده شده است.

۷-۴. توصیف و تفسیر مضامین

در دهه‌های اخیر دشمنان داخلی و خارجی به خصوص استکبار جهانی تلاش عمده‌ای برای از پا درآوردن نظام جمهوری اسلامی داشته است. مقام معظم رهبری نیز روحیه و تربیت انقلابی را ضامن تثبیت و حفظ انقلاب می‌دانند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۶/۳/۱۴). بنابراین، حفظ انقلاب اسلامی نیاز به تربیت نیروی انقلابی دارد. در ادامه به توضیح و تفسیر مضامین اصلی تربیت انقلابی اشاره می‌شود:

۷-۴-۱. محورهای اساسی انقلاب

اسلام ناب: از جمله چیزهایی که امام خمینی به مردم ارائه کرد، اسلام بود؛ اسلام ناب، اسلام ناب محمدی. اسلام ناب یعنی اسلامی که نه اسیر و پابند تحجر است، نه اسیر و پابند التقاط است. در دورانی که هم تحجر وجود داشت، هم التقاط وجود داشت، امام، اسلام ناب را مطرح کرد (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۶/۰۳/۱۴).

استکبارستیزی: مقابله با جبهه کفر و استکبار، فلسفه حرکت امام حسین (ع) بود. در یکی از منازل بین راه، امام حسین (ع) ایستاد و خطبه خواند: «أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) قَالَ مَنْ رَأَى سُلْطَانًا جَائِرًا مُسْتَحِلًّا لِحُرْمَاتِ اللَّهِ نَاكِثًا لِعَهْدِ اللَّهِ... يَعْمَلُ فِي عِبَادِ اللَّهِ بِالْجَوْرِ وَالْعُدْوَانِ وَلَمْ يُعَيِّرْ عَلَيْهِ بَقَوْلٍ وَلَا فِعْلٍ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُدْخِلَهُ مَدْخَلَهُ»، «ای مردم! پیامبر خدا (ص) فرمودند: هر کس سلطان ستمگری را ببیند که حرام خدا را حلال شمرده، پیمان الهی را شکسته و با سنت رسول خدا (ص) مخالفت ورزیده، در میان بندگان خدا به ستم رفتار می‌کند و او با زبان و کردارش با وی به مخالفت برنخیزد، سزاوار است خداوند او را در جایگاه آن سلطان ستمگر (دوزخ) بیاندازد» (ابومخنف، ۱۳۸۵، ص ۱۷۲).

حمایت از مظلومان: در جمهوری اسلامی هر مقداری که بتوانیم از مظلوم حمایت می‌کنیم و هر مقداری که توانایی‌های ما و وسع ما باشد، وظیفه ما است. اسلام به ما گفته است: «كُنْ لِلظَّالِمِ خَصْمًا وَ

لِلْمَظْلُومِ عَوْنًا»، «دشمن ستمگر و یار ستم‌دیده باشی» (نهج البلاغه، نامه، ۴۷).

مردم‌سالاری دینی: در جمهوری اسلامی ایران مردم‌سالاری یک اصل مهم و وظیفه دینی است. مردم‌سالاری یعنی اصل مردم هستند. یعنی مردم را در همه امور زندگی، صاحب رأی و صاحب تدبیر و صاحب تصمیم قرار دادن؛ درست نقطه مقابل آن چیزی که قبل از انقلاب در این کشور در طول قرن‌های متمادی بود (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۶/۱۱/۲۹).

عدالت‌طلبی و مبارزه با فساد: در جامعه متعادلی که همه افراد از مهم‌ترین ارزش‌های اجتماعی مانند قدرت و ثروت و موقعیت به طور یکسان برخوردار شوند و موقعیت‌ها و ثروت‌ها در اختیار افراد خاصی نباشد، طبعاً میان آحاد افراد جامعه همدلی و روحیه اخوت برقرار می‌شود. لذا، از امام علی (ع) نقل شده که العدل مالوف، عدالت دلپذیر و عامل الفت است (محدث، ۱۳۸۵، ج ۱، ص ۱۱).

استقلال: استقلال یعنی آزادی از اراده‌ی بیگانگان و اراده‌ی دیگران (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳/۰۴/۱۴). استقلال به این نیست که انسان شعار استقلال سر بدهد یا در زمینه‌های اقتصادی هم به یک رشد بالایی دست پیدا کند؛ استقلال این است که یک ملت به هویت خود و به عزت خود معتقد و برای او اهمیت قائل باشد، برای حفظ او تلاش و کار کند و در مقابل متعرضین و مستهزئین، شرمنده اظهارات و جایگاه خود نباشد (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۷/۰۶/۰۲).

آزادی: آزادی اجتماعی به معنای حق تصمیم‌گیری و عمل کردن و اندیشیدن برای همه افراد جامعه است و این عطیه الهی به انسان‌ها است (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷). البته آزادی نباید در تقابل با اخلاق و قانون و ارزش‌های الهی و حقوق عمومی تعریف شود، چون طبیعت آزادی این است که اگر قانون و چهارچوب وجود نداشته باشد، از حد تجاوز خواهد کرد، به تعدی و به ولنگاری و به جاهای بدی خواهد انجامید.

اقتصاد: با بررسی آیات و روایات پی می‌بریم که اسلام نسبت به اقتصاد اهمیت خاصی قائل است. این موضوع در ضمن چند عنوان قابل بررسی است: قرآن مال را ودیعه الهی معرفی می‌کند که از جانب خداوند در اختیار بشر قرار گرفته است: «وَأَتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ»، «و چیزی از مال خدا را که به شما داده است، به آنان بدهید» (نور، ۳۳). اسلام به کار و کوشش توصیه می‌کند، زیرا هیچ جهاد نظامی بدون پشتوانه اقتصادی کامل نیست. از امام رضا (ع) نقل است که فرمودند: «الَّذِي يَطْلُبُ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَا يَكْفُ بِهِ عِيَالَهُ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنَ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ»، «کسی که برای تأمین زندگی خانواده خویش تلاش می‌کند، از مجاهد در راه خدا ارزشمندتر است» (کلینی، ۱۳۹۳، ج ۵، ص ۸۸).

۷-۴-۲. مقتضیات تربیت انقلابی

عوامل فراوانی در تربیت انقلابی موثر بوده و مورد تاکید مقام معظم رهبری هستند که وجود آن‌ها موجب شکل‌گیری و حفظ انقلاب است، از جمله:

معنویت و اخلاق: معنویت از دیدگاه مقام معظم رهبری ارتباط زنده با امر مقدس در بطن زندگی روزمره و در چارچوبی عقلانی و در سه سطح فردی، جمعی و اجتماعی می‌باشد که هر سه این‌ها مبتنی بر معارف قرآن و اهل بیت (ع) است و راه و منش امام خمینی در آن‌ها لحاظ می‌شود. (بانکی پورفرد و قماشچی، ۱۳۸۵، ص ۱۳۲).

مبانی و ارزش‌های انقلاب: مقام معظم رهبری معتقد هستند پابندی به مبانی، ارزش، مواضع و هنجارهای انقلابی باعث تشخیص و برانگیختن احترام دیگران می‌شود، ضمن این‌که این کار با استفاده از نرمش‌ها و پیچش‌ها و طنازی‌های هنر دیپلماسی منافاتی ندارد (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۶/۰۶/۰۴).

مولفه‌های فرهنگی انقلاب: یکی دیگر از مضامین مهم در تربیت انقلابی، توجه به مولفه‌های فرهنگی و تاثیر آن در شکل‌گیری انقلاب و حفظ آن است. کانون‌های اصلی انقلاب (مسجد، حوزه علمیه)، نهادهای انقلاب، نمادهای انقلاب، توجه به نقاط عطف زمانی، توجه به نقطه آغاز و عزیمت انقلاب از مهم‌ترین مولفه‌های تربیت انقلابی هستند که باید به آن‌ها توجه ویژه شود (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۵/۰۳/۲۹).

آگاهی‌بخشی سیاسی: رشد فکری و معنوی جامعه و بالا بردن آگاهی سیاسی مردم برای رهبران جمهوری اسلامی در اولویت قرار داشته است. امام خمینی و مقام معظم رهبری همواره از سیاست‌بازی یا سیاسی‌کاری مرسوم در نظام‌های لیبرال-دموکراسی اجتناب کرده‌اند. توصیه ایشان برای کنش سیاسی در جامعه، مشارکت فعالانه و آگاهانه و بر اساس تحلیل و فهم درست است (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۷/۱۰/۱۹).

توجه به دستاوردهای انقلاب: انقلاب اسلامی ایران دستاوردهایی دارد که به کمک آنها بایستی ناکامی‌ها و ضعف‌ها را برطرف کنیم و انبوه دستاوردها را ببینیم و از آنها برای کمک به برداشتن ضعف‌ها ان‌شاءالله استفاده و بهره‌برداری کنیم (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۹/۱۱/۲۹).

اعتماد به درون: خودباوری ملی در هر جامعه‌ای عاملی برای به کار افتادن موثر همه اجزای تشکیل‌دهنده و لازمه رشد و توسعه و دستیابی به پیشرفت‌های وسیع در ابعاد مختلف است. بنابراین، در شرایطی که وضعیت اقتصادی با مشکلاتی روبه‌رو گردیده است، تنها نگاه یک‌سویه به مسئله تحریم،

راه‌حل برون‌رفت نبوده و تنها راه عبور از شرایط موجود نگاه به نتیجه مذاکرات و کوتاه آمدن دشمن از روند تحریم‌های یک‌سویه خویش نیست، بلکه با سرمایه‌گذاری متکی بر توان داخلی است.

بصیرت: جامعه بدون بصیرت کور است و همچون کوران، اعمال متناقضی از خود نشان می‌دهد. گاهی را به کوهی بخشیده و گاهی کوهی را به کاهی نمی‌بخشد. هرگز قابل اعتماد نیست. در حساس‌ترین لحظات به خاطر عدم درک موقعیت خود، پیشوای بصیرش را تنها می‌گذارد. از این‌رو حضرت علی (ع) در وصف‌شان فرمودند: «الشاهده ابدانهم الغائبه عنهم عقولهم»، «بدن‌هایشان حاضر، ولی عقل‌هایشان غائب است» (نهج‌البلاغه، خطبه ۹۷).

آرمان‌خواهی: هر جامعه‌ای، آرمانی را دنبال می‌کند. آرمان اصلی ملت ایران، رسیدن به جامعه‌ای رشید، موحد، پر نشاط، پر امید، عدالت‌طلب، دارای اعتماد به نفس، پرکار، پیشرو، پیشرفته، دارای توکل و برخوردار از روح ایثار و گذشت است. اگر بخواهیم در یک کلمه بگوییم و یک تعبیر قرآنی برایش بیاوریم، حیات طیبه است: «فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً»، «او را به حیاتی پاک زنده می‌داریم».

مجهز شدن به دانش و پژوهش: علم، انسان را توانا می‌کند که آینده را همان‌گونه که می‌خواهد بسازد. «قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ» (زمر، ۹). پیامبر اکرم (ص) می‌فرمایند: «طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ» (کلینی، ۱۳۹۳، ج ۱، ص ۳۰). به همین دلیل مقام معظم رهبری می‌فرمایند: مجاهد فی سبیل‌الله تولیدکننده است؛ باید هم علم را بیاموزیم و هم علم را تولید کنیم. ما باید یک کشور عالم بشویم (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۵/۰۱/۰۱).

توجه به ظرفیت امیدبخش کشور: در اندیشه رهبری تاکید بر ظرفیت‌های فراوان کشور و ضعف دشمن و لزوم استفاده از فرصت‌ها، فراوان است. ایشان در این باره فرمودند: امروز روز کار و حرکت دولت، مسئولان، ملت و به خصوص جوانان است که باید ظرفیت‌های بلااستفاده فراوان و گسترده کشور را شناسایی و بهره‌برداری کنند. همچنین ایشان استفاده از ظرفیت‌های کشور را نیازمند حرکت آتش به اختیار جوانان دانسته و تاکید می‌کنند که گروه‌های جوان مؤمن و انقلابی باید هر کاری را که امکان‌پذیر است، در چارچوب قوانین و مصلحت کشور انجام دهند و معطل کسی نباید بمانند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷).

پیشرفت: پیشرفت فرایندی است که متضمن رشد مداوم در ابزار و روابط مادی و معنوی و بنیان‌های اقتصادی- اجتماعی بوده و انسان در این جریان می‌تواند به کمال برسد (جوادی آملی، ۱۳۸۹). بنابراین، در آموزه‌های اسلامی، پیشرفت، جریان‌ی پویا، پیوسته و همه‌جانبه با هدف به کمال رسیدن

انسان است. مقام معظم رهبری معتقد هستند که اگر دنبال پیشرفت هستیم و پیشرفت علمی را شرط لازم پیشرفت عمومی کشور می‌دانیم، توجه داشته باشیم که مراد ما از پیشرفت، پیشرفت با الگوی غربی نیست. دستور کار قطعی نظام جمهوری اسلامی، دنبال کردن الگوی پیشرفت ایرانی- اسلامی است (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۰۵/۱۵).

اتحاد ملت: اتحاد و وحدت در تداوم انقلاب اسلامی اهمیت بسزایی دارد، از این‌رو، یکی از تلاش‌های همیشگی رهبر انقلاب دعوت به وحدت و اصول آن یعنی وحدت امت اسلامی است. ایشان در این مورد می‌فرمایند: همه را دعوت می‌کنم به وحدت کلمه، براساس اصول اساسی نظام اسلامی، براساس قانون اساسی، براساس اسلام، براساس راه امام خمینی، براساس منافع مردم، براساس ستیزه با هر کسی که با این ملت ستیزه‌جویی می‌کند (سیدنژاد، ۱۳۸۴).

نظارت سازنده: مردم و قشرهای مختلف، علاوه بر داشتن بصیرت و آگاهی و حضور فعال در صحنه‌های سیاسی گوناگون جامعه، باید بر عملکرد دولت‌مردان و مسئولان امر نیز نظارت داشته باشند تا بتوان به نظام سیاسی مطلوب دست یافت. حق نظارت، خواستن و پیگیری کردن، جزو شروط لازم مردم در نظام سیاسی مطلوب است (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۵/۰۸/۲۰). از دیدگاه امام خمینی، مردم باید در همه امور و شئون کشور نظارت کنند و این امر، یک تکلیف شرعی الهی و تعهد ملی بوده و بر همه مردم واجب است (دفتر مقام معظم رهبری، ۱۳۷۵، ج ۱۵، ص ۶۰).

مسئولیت‌پذیری: در نظام جمهوری اسلامی، پذیرش مسئولیت به معنای کامجویی از قدرت نیست؛ به معنای قبول زحمات و خدمت به مردم است. هیچ کس نگوید من تکلیفی ندارم، من مسئولیتی ندارم؛ همه مسئول هستند. مسئولیت معنایش این نیست که اسلحه ببندیم و بیائیم در خیابان راه برویم؛ بلکه در هر کاری که هستیم، احساس مسئولیت کنیم (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸/۱۱/۰۶).

سبک زندگی اسلامی: سبک و فرهنگ زندگی، تمامی ابعاد زندگی را در بر می‌گیرد. در کشور ایران متأسفانه، بر اساس تبلیغات دشمن و همچنین غفلت مردم و مسئولین، سبک زندگی اسلامی فراموش شده و تبعات ناگوار آن را شاهد هستیم. کشور ما باید با توجه خاص به دین مبین اسلام بتواند یک شیوه و سبک خاصی را در زندگی داشته و همین سبک بتواند خود مانعی در برابر سبک‌های انحرافی و غربی باشد.

۷-۴-۳. موانع تربیت انقلابی

مقام معظم رهبری در مورد تلاش دشمنان برای نابودی انقلاب اسلامی فرموده‌اند: از وقتی ملت

ایران با پیروزی انقلاب توانست دین خدا و اسلام را در قالب یک نظام اجتماعی مجسم و متبلور کند، ترس از اسلام در دل مستکبران به وجود آمد. تلاش و مبارزه خودشان علیه اسلام را به هر طریق ممکن شروع کردند. مبارزه با جمهوری اسلامی هم به خاطر اسلام است، زیرا وقتی که جمهوری اسلامی پایبندی خود را نسبت به معتقدات و اصول اسلامی ثابت کرد، به عنوان یک خطر بزرگ تلقی شد و تمام دستگاه‌های استکبار علیه آن به کار افتادند (مقام معظم رهبری، ۱۳۶۸/۰۹/۰۱). عوامل بسیاری وجود دارند که مانع تربیت انقلابی می‌شوند و در دو بخش داخلی و داخلی قابل تبیین است.

موانع داخلی: در داخل کشور موانع متعددی از جمله رواج سکولاریسم، تضعیف اندیشه و روحیه انقلابی، ایجاد روحیه اشرافی‌گری، تفرقه و اختلاف، خبرهای دروغ و مایوس‌سازی و عدم باور به قابلیت‌های تفکر انقلابی موجب اختلال در کار تربیت نسل انقلابی تمدن‌ساز می‌شوند.

موانع خارجی: دلایل متعددی در بیانات رهبر معظم انقلاب برای تبیین علل دشمنی‌ها علیه ایران اسلامی بیان شده، اما به طور خاص می‌توان به وجوه ایجابی و نفی‌کننده انقلاب اسلامی اشاره نمود: مسأله این است که جمهوری اسلامی یک نفی با خود دارد، یک اثبات. نفی استثمار، نفی سلطه‌پذیری، نفی تحقیر ملت به وسیله قدرت‌های سیاسی دنیا، نفی وابستگی سیاسی، نفی نفوذ و دخالت قدرت‌های مسلط دنیا در کشور، نفی سکولاریسم اخلاقی و اباحی‌گری؛ جمهوری اسلامی این‌ها را قاطع نفی می‌کند. یک چیزهایی را هم اثبات می‌کند: اثبات هویت ملی، هویت ایرانی، اثبات ارزش‌های اسلامی، دفاع از مظلومان جهان، تلاش برای دست پیدا کردن بر قله‌های دانش؛ نه فقط دنباله‌روی در مسأله دانش، و فتح قله‌های دانش؛ این‌ها جزو چیزهایی است که جمهوری اسلامی بر آنها پافشاری می‌کند. این نفی و این اثبات؛ اینها دلیل دشمنی آمریکا و دشمنی شبکه صهیونیستی دنیاست (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۷/۹/۲۴).

۸. نتیجه‌گیری

براساس بیانات مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم، انقلاب اسلامی پس از یک دوره پرافتخار چهل ساله با پایبندی به ارزش‌های انقلابی، به پیش می‌رود. ادامه این مسیر نیاز به همت، هشیاری، سرعت عمل و ابتکار جوانان دارد تا از تجربه‌های گذشته بهره‌گیرند و با نگاه و روحیه انقلابی و عمل جهادی، کارآزموده و پرانگیزه از انقلاب حراست کنند و آن را برای تحقق آرمان بزرگش یعنی ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (عج) نزدیک نمایند. بنابراین، برای این‌که بتوان این انقلاب را با تمام دستاوردهای آن حفظ کرد و آسیب‌های فراروی آن را پشت‌سر گذاشت و از انحراف و

سقوط مصون ماند و با سرعت بیشتری به سمت پیشرفت گام برداشت، باید مولفه‌ها و ابعاد تربیت انقلابی زمینه‌ساز تمدن اسلامی را شناخت.

در این پژوهش پس از مطالعه اندیشه‌ی مقام معظم رهبری پیرامون مولفه‌های تربیت انقلابی زمینه‌ساز تمدن اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم، با روش تحلیل مضمون، ۲۵ مضمون سازنده و ۳ مضمون فراگیر ارزش‌های انقلاب اسلامی، عوامل و مقتضیات تربیت انقلابی و موانع تربیت انقلابی احصاء گردید. مضمون فراگیر ارزش‌های انقلاب اسلامی از ۸ مضمون سازمان‌دهنده اسلام ناب، استکبارستیزی، حمایت از مظلومان، مردم‌سالاری، عدالت‌طلبی و مبارزه با فساد، استقلال، آزادی و اقتصاد احصاء شد که این نتایج با نتایج پژوهش غلامی و سعیدی شاهرودی (۱۴۰۰)، سبحانی‌نژاد، نجفی و نورآبادی (۱۳۹۶) و سلحشوری و همکاران (۱۳۹۱) در مولفه‌های اسلام محوری، عدالت‌خواهی، بُعد گفتاری، نفی سلطه‌گری و سلطه‌پذیری، عدالت، استقلال همه‌جانبه و استکبارستیزی هم‌خوانی دارد. مضمون فراگیر دوم، مقتضیات تربیت انقلابی از ۱۵ مضمون سازمان‌دهنده معنویت و اخلاق، مبانی و ارزش‌های انقلاب، مولفه‌های فرهنگی انقلاب، آگاهی‌بخشی سیاسی، دستاوردهای انقلاب، اعتماد به درون، بصیرت، آرمان‌خواهی، دانش، پژوهش و فن‌آوری، توجه به ظرفیت امیدبخش کشور، پیشرفت، اتحاد ملت، نظارت سازنده، مسئولیت‌پذیری و سبک زندگی اسلامی به دست آمد که این نتایج با نتایج پژوهش رکابیان و علی‌پور گنجی (۱۳۹۸) و خان‌احمدی (۱۳۹۷) در مولفه‌های پایبندی به مبانی و ارزش‌های اساسی انقلاب اسلامی، آرمان‌خواهی و همت بلند، حساسیت در برابر دشمن و تبعیت نکردن از او هم‌خوانی دارد. مضمون فراگیر موانع تربیت انقلابی از ۲ مضمون سازمان‌دهنده موانع داخلی و موانع خارجی احصاء گردید که با نتایج پژوهش رکابیان و علی‌پور گنجی (۱۳۹۸) در بیان عوامل داخلی از جمله سکولاریسم و تفرقه و اختلاف و عوامل خارجی تهاجم فرهنگی و تحریف ریشه‌های انقلاب هم‌خوانی دارد. توجه به هر یک از این مضامین می‌تواند ظرفیت‌ها و فرصت‌هایی را برای جهان اسلام و نظام انقلاب اسلامی ایجاد کند که منجر به تحقق آرمان بزرگ انقلاب که همانا ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (عج) است، شود. نماد این توجه، بیداری اسلامی و گرایش جهانی به اسلام و از جمله مصادیق آن در شکل‌گیری راهپیمایی عظیم اربعین، اردوهای جهادی و بسیج سازندگی است.

لذا، شناخت مولفه‌های تربیت انقلابی مورد تاکید در بیانیه گام دوم و کاربست آن در تربیت نیروهای جوان و مستعد، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بنابراین، به برنامه‌ریزان درسی و مولفان

کتاب‌های درسی پیشنهاد می‌گردد که مولفه‌های تربیت انقلابی را در برنامه آموزشی کشور و کتاب‌های درسی لحاظ نمایند و به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود که به تحلیل کتاب‌های درسی مبنی بر میزان ارائه مولفه‌های تربیت انقلابی با تاکید بر گام دوم انقلاب بپردازند.

— منابع —

قرآن کریم.

نهج البلاغه.

ابومخنف، لوط بن یحیی (۱۳۸۵). *وقعة الطف*. ترجمه محمدهادی یوسفی غروی. قم: مجمع جهانی اهل بیت (ع).
افتخاری، اصغر؛ مهجور، حمید (۱۳۹۵). *الگوی تربیت سیاسی از دیدگاه شهید مطهری. رهیافت/ انقلاب/ اسلامی*، ۱۰ (۳۶)،
ص ۹۲-۱۰۴.

بانکی پورفرد، امیرحسین؛ قماشچی، احمد (۱۳۸۵). *تعلیم و تربیت از دیدگاه مقام معظم رهبری*. تهران: تربیت اسلامی.
جاویدی، رقیه؛ بهروزی لک، غلامرضا (۱۳۹۷). *تحلیل مضمون محتوای مردم در اندیشه سیاسی امام خمینی. علوم سیاسی*،
۴، ص ۳۴-۷.

جمعی از نویسندگان (۱۳۸۷). *تشکیلات اسلامی با بهره‌مندی از نظرات شهید بهشتی*. تهران: دفتر مرکزی اتحادیه جامعه
اسلامی دانشجویان.

جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۹). *امام مهدی عجل الله موجود موعود*. قم: انتشارات اسراء.

حاجی زاده، سیروس (۱۳۹۵). *الگوی انقلابی در هندسه فکری امام خمینی و امام خامنه‌ای*. ۱۵ خرداد، ۴۹، ص ۴۶-۲۵.
حمیدزاده، محمدصادق؛ ملکی، حسن؛ بهشتی، سعید (۱۳۹۵). *مبانی قرآنی معرفت‌شناسی برنامه‌دستی تربیت سیاسی*.
پژوهش‌های سیاست اسلامی، ۴ (۹)، ص ۴۹-۷۴.

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۵/۰۱/۰۱). *بیانات در دیدار با زائران و مجاوران حرم رضوی*. قابل دسترس در:

<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=1368>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۸/۰۱/۰۱). *بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی*. قابل دسترس در:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=42061>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۶۸/۰۹/۰۱). *بیانات در دیدار با اقشار مختلف مردم*. قابل دسترس در:

<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=359>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۷/۰۶/۰۲). *بیانات در دیدار با رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت*. قابل دسترس در:

<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=3654>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۱/۰۶/۰۲). *بیانات در دیدار با رئیس‌جمهوری و اعضای هیأت دولت*. قابل دسترس در:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=20831>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۸/۰۷/۰۲). *بیانات در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری*. قابل دسترس در:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=8094>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۶/۰۶/۰۴). *بیانات در دیدار با رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت*. قابل دسترس در:

<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=37490>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۸/۱۱/۰۶). *بیانات در دیدار با جمعی از مردم مازندران*. قابل دسترس در:

<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=8675>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷). *بیانیه گام دوم انقلاب (خطاب به ملت ایران)*. تهران: انتشارات انقلاب اسلامی.

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۵/۰۳/۱۴). *بیانات در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی*. قابل دسترس در:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=33259>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۶/۰۳/۱۴). بیانات در بیست و هشتمین سالروز رحلت امام خمینی. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=36711>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۳/۰۴/۱۴). بیانات در دیدار با مسئولان نظام. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=26883>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۲/۰۵/۱۵). بیانات در دیدار با اساتید دانشگاه‌ها. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=23441>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۷/۱۰/۱۹). بیانات در دیدار با جمعی از مردم قم. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=5378>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۵/۰۸/۲۰). بیانات در مراسم مشترک نیروهای نظامی استان سمنان. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3367>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۵/۰۸/۲۰). بیانات در مراسم مشترک نیروهای نظامی استان سمنان. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3367>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۳/۰۷/۲۱). بیانات در دیدار با اقشار مختلف مردم. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=27895>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۹/۱۲/۲۱). بیانات در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت عید مبعث. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=47510>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷/۱۲/۲۳). بیانات در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=41994>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۹/۰۸/۲۴). بیانات در اجتماع بزرگ مردم اراک. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3036>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۷/۰۹/۲۴). بیانات در دیدار با اساتید و دانشجویان در دانشگاه علم و صنعت. قابل دسترس در:
https://www.aviny.com/Bayanat/87/09_24.aspx

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۷/۰۹/۲۴). بیانات در دیدار با اساتید و دانشجویان در دانشگاه علم و صنعت. قابل دسترس در:
https://www.aviny.com/Bayanat/87/09_24.aspx

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۸/۰۳/۲۶). بیانات در دیدار با نمایندگان نامزدهای انتخابات. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=7181>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۵/۰۳/۲۹). بیانات در دیدار با جمعی از اساتید دانشگاه‌ها. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=33412>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۶/۱۱/۲۹). بیانات در دیدار با مردم آذربایجان شرقی. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=38959>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۹/۱۱/۲۹). بیانات در ارتباط تصویری با مردم آذربایجان شرقی. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=47359>

خان‌احمدی، اسماعیل (۱۳۹۷). تحلیل مضمون چشم‌انداز انقلاب اسلامی در اندیشه سیاسی امام خمینی. سیاست دفاعی، ۱۰۵، ص ۱۹۹-۱۷۵.

خان‌احمدی، اسماعیل (۱۳۹۹). تحلیل مضمون برکات دفاع مقدس در اندیشه امام خمینی. مطالعات دفاع مقدس، ۱۷، ص ۱۳۶-۱۱۵.

خمینی، سید روح‌الله (۱۳۸۹). مجموعه صحیفه امام. تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ج ۸.

- دقتر مقام معظم رهبری (۱۳۷۵). *حدیث ولایت (مجموعه رهنمودهای مقام معظم رهبری)*. تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، ج ۱۵.
- رکابیان، رشید؛ علی‌پور گرچی، محمود (۱۳۹۸). *انقلابی‌گری، انقلابی بودن و انقلابی ماندن در اندیشه سیاسی مقام معظم رهبری. مطالعات انقلاب اسلامی*، ۵۷، ص ۹۵-۱۱۰.
- سبحانی‌نژاد، مهدی؛ نجفی، حسن؛ نورآبادی، سولماز (۱۳۹۶). *مفهوم تعالی و نقد وضعیت موجود آن در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ایران. مطالعات ملی*، ۱۸(۲)، ص ۲۵-۴۴.
- سلحشوری، احمد؛ یداللهی‌فر، محمدجواد؛ خنکدار طارسی، معصومه (۱۳۹۱). *مبانی و مؤلفه‌های تربیت سیاسی از دیدگاه امام خمینی. پژوهش‌های انقلاب اسلامی*، ۲(۵)، ص ۱۱۱-۱۲۶.
- سیدنژاد، میرصادق (۱۳۸۴). *وحدت و همبستگی در آیین کلام رهبری. گلبرگ*، ۷۲، ص ۳۷.
- طاهری، ابوالقاسم؛ رجبی، محمد (۱۳۹۲). *مؤلفه‌های فرهنگی انقلاب اسلامی ایران. مطالعات سیاسی*، ۲۱، ص ۱-۳۰.
- طباطبایی، مینو (۱۳۹۷). *بررسی مؤلفه‌های تربیت سیاسی در کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی. پژوهش در مسائیل تعلیم و تربیت اسلامی*، ۲۶، ص ۱۳۶-۱۱۹.
- غلامی، محمدصادق؛ سعیدی شاهرودی، علی (۱۴۰۰). *شناسایی و تبیین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های گفتمان انقلابی‌گری از دیدگاه امامین انقلاب. امنیت ملی*، ۳۹، ص ۷-۳۴.
- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۳۹۳). *اصول کافی*. ترجمه حسین استاد ولی. تهران: دارالکتب، ج ۵.
- محدث، سید جلال‌الدین (۱۳۸۵). *شرح فارسی غرر و درر آمدی*. تهران: موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران، ج ۱.
- مسعودیان، پریسا؛ بهشتی، سعید (۱۳۹۲). *بررسی اهداف و اصول و روش‌های تربیت سیاسی بر مبنای نهج البلاغه. پژوهش در مسائیل تعلیم و تربیت اسلامی*، ۲۰(۱۷)، ص ۲۵-۷.

Attride Stirling, J. (2001). Thematic Networks: An Analytic Tool for Qualitative Research. *Qualitative Research*, 1(3), P. 385-405. DOI: <https://doi.org/10.1177/146879410100100307>

Chao, M.E.N. (2017). **Function of Ideological and Political Education in Mass Incidents**. Annual International Conference on Modern Education and Social Science. pp. 924-928

Given, L.M. (Ed.). (2008). **The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods**. Sage Publications.